

Okul Öncesi Eğitim Kurumlarına Devam Eden 4- 6 Yaş Çocuklarının Kişiler Arası Problem Çözme ve Bakış Açısı Alma Becerileri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi¹

Examining the Relationship between Preschool Interpersonal Problem Solving Skills and Perspective Taking Skills of Children Attending Preschool Education Programs between 4 To 6 Years of Age

Özlem Bal²

Z. Fulya Temel³

Özet: Bu araştırma, okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden 4- 6 yaş grubu çocuklarının Okul Öncesi Kişiler Arası Problem Çözme Becerileri (OKPÇ) ve Bakış Açısı Alma Becerileri arasındaki ilişkinin incelenmesi amacıyla yapılmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu, 2010- 2011 eğitim- öğretim yılı Ankara ili alt- orta- üst sosyo ekonomik bölgede yaşayan, 4, 5 ve 6 yaş grubundaki 180 çocuk oluşturmuştur. Her yaş grubundan 20 şer, her sosyo ekonomik düzeyden ise 60 ar çocuk ile çalışılmıştır. Çalışmada, Okul Öncesi Kişiler Arası Problem Çözme Becerileri (OKPÇ) (Dinçer, 1995) ve Bakış Açısı Alma Becerisi (Şener, 1996) ölçekleri kullanılmıştır. Araştırmada elde edilen verilerin analizinde, çocukların OKPÇ Becerileri ve Bakış Açısı Alma Becerileri arasındaki ilişkinin incelenmesi için, Pearson Korelasyon kullanılmıştır. Çocukların yaş ve sosyoekonomik düzeylerinin, OKPÇ Becerileri ve Bakış Açısı Alma Becerileri ile ilişkisi, tek yönlü varyans analizi ile incelenmiştir. Çocukların cinsiyet ve kardeşi olma durumlarının, OKPÇ Becerileri ve Bakış Açısı Alma Becerileri ile ilişkisi ise T Testi ile analiz edilmiştir. Araştırma sonucunda, çocukların Okul Öncesi Kişiler Arası Problem Çözme Becerileri ile Bakış Açısı Alma Becerileri (Algısal, Bilişsel, Duyusal) puanları arasında orta düzeyde pozitif yönde anlamlı bir ilişki görülmüştür (p<.05).

Anahtar Sözcükler: *Problem Çözme, Kişiler Arası Problem Çözme, Çatışma Çözümü, Empati, Bakış Açısı Alma Becerisi*

Abstract: The aim of this study is to examine the relationship between Preschool Interpersonal Problem Solving (PIPS) Skills and Perspective Taking Skills of those children attending preschool education programs at the age of 4 to 6. The sample of the research involved 180 children who were attending preschool education programs during 2010 Fall semester and 2011 Spring semester in Ankara. The children were between 4 to 6 years of age and belong to one of three socio-economic classes – namely lower, middle and upper socio-economic class. There were 20 students from each age group and 60 students from each socio-economic class. The scales of the research were chosen as Preschool Interpersonal Problem Solving (PIPS) Skills (Dinçer, 1995) and Perspective Taking Skills (Şener, 1996). In order to examine the relationship between PIPS Skills and Perspective Taking Skills, the data received from the research were analyzed by using Pearson Correlation. The age and socio-economic status effects over PIPS Skills and Perspective Taking Skills were addressed by using one-way analysis of variance. And the question how the sex and sibling factor (whether the child has any sibling(s) or not) affect PIPS Skills and Perspective Taking Skills was answered with the help of T Test. At the end of the research, a moderate positive correlation was found between the scores of Preschool Interpersonal Problem Solving Skills and Perspective Taking Skills (Perceptual, Cognitive, Emotional) (p<.05).

Key Words: *Problem Solving, International Problem Solving, Conflict Resolution, Empathy, Perspective Taking*

GİRİŞ

Okul öncesi dönem, insan yaşamında, eğitim ve gelişim açısından en kritik dönem olarak bilinmektedir. Bu dönemde çocuğun alacağı eğitim, kazanacağı alışkanlıklar onun geleceğine yön vermekte, kişilik yapısını ve davranışlarını belirlemektedir.

¹ Bu çalışma, Prof. Dr. Z. Fulya Temel danışmanlığında yürütülen Özlem Bal'ın yüksek lisans tezinden yararlanılarak hazırlanmıştır.

² Öğretim Görevlisi- Hitit Üniversitesi Sungurlu Meslek Yüksek Okulu, ozlem_bal06@hotmail.com

³ Prof. Dr., Gazi Üniversitesi Mesleki Eğitim Fakültesi Çocuk Gelişimi Eğitimi Bölümü, temel.fulya@gmail.com

Yapılan araştırmalarla çocukluk yıllarında kazanılan davranışların büyük bir kısmının, yetişkinlikte bireyin kişilik yapısını, tavır, alışkanlık, inanç ve değer yargılarını biçimlendirdiği gözlemlenmiştir (Şahin, 2000:1).

Yavuzer (1993), insanı biyo-kültürel ve sosyal bir varlık olarak ifade etmiştir. Ona göre, kültürel koşullar içinde sosyal ilişkiler, hem toplumun, hem kültürün hem de bireyin yapısını etkilemektedir. Bireyin tüm yaşamı çevresine uyum sağlama çabası içinde geçmektedir. Bu uyum çabası doğumdan başlayarak gelişim göstermektedir.

Çocuğun genişlemekte olan dünyası, gün geçtikçe daha çok sayıda insanı kapsamakta, içinde yaşadığı, yer aldığı kümelerin sayısı da gittikçe artmaktadır. Bakım gereksiniminden dolayı önce anneye bağlanan çocuğun yaşantısına, daha sonra öteki çocuklar, aile bireyleri, zamanla arkadaş, öğretilen ve örnek bir takım kişiler girmektedir (Elkin, 1995: 46).

Sosyal etkileşim, insan yaşamının vazgeçilmez bir parçası olmaktadır. Yaşamını ilişkiler ağı içinde sürdüren insanın uyumunda ve mutlu olmasında sağlıklı sosyal etkileşimin büyük payı olduğu ifade edilmektedir. Çocuğun sosyal davranışı, etkileşimde olduğu iki önemli grubun, ailenin ve akranların tepkileri bağlamında ele alınması gerekmektedir (Çetin, Bilbay, Kaymak, 2002: 15).

Okul öncesi dönemde sosyal beceriler, diğer kişileri taklit ve model alma yoluyla öğrenilmektedir. Sosyal ve bilişsel gelişimin sosyal becerilerin kazanılmasında önemli olduğu görülmektedir. Çocuklar, 2- 6 yaş arasında sosyal ilişkinin nasıl kurulduğunu, ev dışındaki insanlarla, özellikle kendi yaşıtlarıyla nasıl zaman geçirileceğini öğrenmeye başlamaktadır. Bu dönemde uyum ve iç birliği gelişmektedir. İlk çocukluk döneminde çocuğun diğer insanlarla olan çok sayıda ve gittikçe karmaşıklaşan ilişkileri sosyal gelişimi desteklemektedir. Sosyal olarak çocukların oyuncakları paylaşmanın yanında, yetişkinin ilgisini, yiyecekleri paylaşmasının yanı sıra karşılıklı konuşmayı öğrenmektedirler. Ayrıca sosyal beceriler, çocukların akranlarıyla olan ilişkilerinde ortaya çıkan çatışmaları çözömlemesini ve çocukların ileriki yaşamında ortaya çıkacak tüm sorunları çözmesine yardımcı olacak problem çözme becerisinin gelişmesini sağlamaktadır (Gölay ve Akman, 2009: 58).

İlk çocukluk zamanlarında birey daha çok bencil olmaktadır (Gövs, 1998:124). Çocuk oyunları 2-4 yaşlarında bireysel iken, bu oyunların 4-6 yaşlar arasında, 2-3 kişilik küme oyunları olarak oynandığı görölmektedir (Binbaşığolu, 1990:172). Çocuklar işbirliği gerektiren bir oyuna girdiklerinde pek çok çatışmayla karşılaşmakta ve yeni düşünme yolları geliştirmek zorunda kalmaktadır (Gander ve Gardiner, 2004:276).

Ben merkezliliğin yoğun yaşandığı okul öncesi dönemde çocuklar arasında sıklıkla çatışma yaşandığı gözlemlenmektedir. Çocuklar, sorunlarını kendi kendilerine çözmek için desteklenmemektedir. Kişilerarası çatışmaları çözmede etkili yöntemler vardır. Fakat bu yöntemler bilinmemekte; evde aile, okulda eğitimci tarafından sorunlara anlık çözümler getirilmektedir. Çatışma, direnme durumu veya iki ya da daha fazla birey arasındaki karşıtlık olarak tanımlanabilmektedir (Akt: Thornberg, 2006: 109). Aynı zamanda çatışma, çocuklar arası karşılıklı zıtlıklar durumu olarak da tanımlanmaktadır. Örneğin, A çocuk B'ye bir şey yapmakta veya bir şey söylemekte, B çocuk bu duruma tepki vermekte ve daha sonra da A çocuk tekrar tepki vermektedir. Bir anlaşmazlığı kimin başlattığı sorulduğunda, çocuklar genellikle karşı tarafı suçlamaktadır (Akt: David, Murphy, Naylor ve Stonecipher, 2004: 508).

Kişiler arası çatışmaların her günkü yaşamın doğal bir parçası olarak kabul edildiği günümüzde, okul öncesi dönem çocuklarında iç birliği içinde dostluklar kurabildiği gibi çevresindeki bireyler ile tartışabildiği veya çeşitli problemler yaşadığı gözlenmektedir. Zaman içinde çocukların ilişkileri artarken aynı zamanda problemleri de çoğalmaktadır (Dinçer ve Güneysu, 1997: 38).

La Greca (1993)'e göre, akranlar arası kabul görmenin ve olumlu sosyal konumun, çocukların sosyal yeterlilikleri ve prososyal etkileşimleri ile bağlantılı olduğu bulunmuştur. Çocukların yaşlılar arası ilişkilerini iyileştirmek için, onlara uygun sosyal becerileri öğretmeyi amaçlayan müdahale programları geliştirilmiştir. Bazı araştırmacılar, sosyal yetenek eğitiminin okul müfredatının bir parçası olması gerektiğini ve çocuklara yaşlılar arasında kabul görmede ve yakın arkadaşlıklar kurmada yardımcı olabilecek önemli yeteneklerin öğretilmesini ön görmektedir. La Greca, bu programların çocuğun içsel-bireysel davranışsal eksiklikleri yüzünden zayıf akran ilişkileri olduğunu gösterdiğini, bu yüzden çocuğun daha geniş çevresini dikkate almadığını öne sürmüştür. Ona göre, bu eğitim programlarının sadece çocuğa odaklanmaması gerekmektedir (Akt: Flem, Thygesen, Valas, ve Magnes., 1998: 209).

Çocuk gelişimi uzmanları iyi idare edilen çatışmanın yeni bilgi öğrenmede önemli bir etken olduğunu düşünmektedirler (Akt: Sandy ve Boardman 2000: 338). Roseth, Pellegrini, Dupuis, Bohn, Hickey, Hilck ve Peshkam (2008), araştırmalarında, çocukların çatışma çözme becerilerine öğretmen müdahalesinin etkisini incelemişlerdir. Sonuçta öğretmen müdahalesinin çocukların çatışma çözme becerilerini engellediği ortaya çıkmıştır. Öğrencilerin sorun çözme ve soyut akıl yürütme becerisi kazanabilmesi için okulların, çeşitli olanaklar yaratarak bireyin bu yöndeki çabalarını desteklemesi gerektiği ifade edilmiştir (Yazgan İnanç, Bilgin ve Atıcı. 2005: 174).

Sosyal öğrenme teorisine göre, çocuklar çatışma durumlarında nasıl hareket edeceklerine dair ipucu almak için öğretmenlerini model almaktadır. Çocuklar çatışmayı çözmek için bazı yöntemler kullanmaktadır. Bu yöntemler, öğretmene söyleme, geri çekilme, hayır deme, diğer katılanlarla muhakeme etme, kaçınma, tehdit savurma ve sıra sende gibi sosyal normları içermektedir. Öğretmenler ise kendi ve karşı tarafın çıkarlarının dengelenebileceği fikrini vurgulayan tutumlar sergileyebilmektedir. Sınıf içinde diğer yetişkinlerle iletişim halindeyken öğretmenler sadece kendilerine veya sadece karşı tarafa fayda sağlayacak yaklaşımlar kullanabilmekte veya her iki tarafa yarayacak bir orta yol bulabilmektedir. Öğretmenler davranışçı uygulamalara çocuğa gelecekte çatışmaları çözme yeteneği kazandıracığından değil, o anlık çözüm bulduğu için başvurmaktadır (Jenkins, Ritblatt, Jeffrey ve McDonald, 2008: 433).

Kişiler arası çatışma çözme ve problem çözme gibi empati de sosyal beceridir. Sorun çözme ile empati ve bakış açısı almanın birbiriyle bağlantısı olduğu düşünülmektedir. Kişilerin empati kurma becerilerinin artması onların sosyal ilişkiler sistemindeki yerinin güçlenmesine yol açabilmektedir (Dökmen, 1987:183).

Empati ve öfkenin, çocukların prososyal davranış, saldırganlık ve sosyal ilişkilerinde önemli etkilere sahip olduğu düşünülmektedir. Bir başkasının duygularını ve bakış açısını daha başarılı anlayan empatik çocuklar, sosyal problem çözmeye, çatışma ve öfke olaylarını azaltmada daha iyi olmaktadır (Strayer, Robert, 2004: 2). Günlük yaşamdaki kişilerarası iletişimlerde, algısal, bilişsel ya da duygusal açıdan benmerkezci davranıldığında, çevredeki diğer insanlarla sıcak ilişkiler kuramamanın yanı sıra bir takım iletişim çatışmaları da ortaya çıkabildiği ifade edilmiştir (Dökmen, 2009: 167).

Empati ve bakış açısı almanın bağlantılı olduğu ya da olmadığı yönünde farklı düşünceler vardır. Kişinin, bakış açısı almadan başka birisinin duygularını yaşayıp yaşayamayacağı tartışılmaktadır (Omdahl, 1995: 18). Kurdek ve Rodgon, algısal, bilişsel ve duygusal açıdan karşılarındaki insanın bakış açısını alamayanların, ben merkezci olup, dolayısıyla da onunla empati kuramayacaklarını ifade etmişlerdir (Akt. Dökmen, 2009: 164). Empati, prososyal hedeflere sebep olmaktadır. Etkilenme süreci empati için önemli bir temel olsa da bilişsel bir yetenek olan bakış açısı alma, empati için gerekli bir koşul olarak kabul olamayacağı düşünülmektedir (Trommsdorf ve

Friedlmeier, 1999: 414). Empatik davranışın rol alma ya da bakış açısı alma becerisi olarak ele alındığı ifade edilmiştir (Dökmen, 1988:156).

Bakış açısı alma (perspective taking), bir başkasının bakış açısından bir durumu anlama, bir başkasının düşüncelerini, duygularını ve dünyaya ilişkin sözel ve görsel bakış açılarını eş zamanlı olarak kavrama yeteneği olarak tanımlanmıştır (Şener, 1996: 12). Bakış açısı almanın diğer insanların düşüncelerini sezmeyi kolaylaştırması sebebiyle sosyal etkileşimlerde önemli olduğu ileri sürülmektedir. Diğerinin düşünceleri sezilebildiğinde, sosyal etkileşimler daha tahmin edilebilir olmakta ve taraflar karşısındakinden çıkarsama yaptığı bilgi ile hareketlerini planlayabilmektedir (Dixon, Moore, 1990: 1502). Bakış açısı alma 3'e ayrılmaktadır.

Algısal bakış açısı alma, başka bir insanın dünyayı nasıl gördüğünü, ne gördüğünü anlaması olarak ifade edilmiştir (Şener, 1996: 13). Bilişsel bakış açısı alma başkasının bakış açısından nesnelerin nasıl tecrübe edildiğini hayal etme yeteneği olarak tanımlanmaktadır (Akt: Hinnant ve O'Brien, 2007: 305). Başka bir insanın ne düşündüğünü anlaması (Şener, 1996: 13), bilgisini değerlendirebilmesi olarak ifade edilmiştir (Kurdek, Rodgon, 1975: 645). Duygusal bakış açısı alma, başka bir insanın duygularını değerlendirme yeteneği olarak tanımlanmıştır (Kurdek ve Rodgon, 1975: 645). Kendini başkasının yerine koyma, diğer bireyin ne hissettiğini anlama, hayal etme anlamına gelmektedir (Akt: Vaish, Carpenter ve Tomasello, 2009: 534; Hinnant ve O'Brien, 2007: 305). Başka bir insanın ne hissettiğini, ne gibi duygusal deneyimlere sahip olduğunu anlaması olarak ifade edilmiştir (Şener, 1996: 13).

Bu araştırma, bakış açısı alma, empati ve kişilerarası problem çözmenin, bireyde aynı anda ve aynı önemde, gelişmesi gereken sosyal beceriler olduğu öngörülerek yapılmıştır. Bu çalışma, çocukların kişiler arası problem çözme ve bakış açısı alma becerilerinin ne düzeyde olduğunu, birbirleriyle ve bazı değişkenlerle olan ilişkilerini ortaya çıkaracaktır. Çalışmanın sonunda, çocuklara, kişiler arası problem çözme ve bakış açısı alma becerisini kazandırma gereği ortaya çıkacağından, bu durumda da öğretmenlerin etkili sınıf yönetimi becerisine katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

YÖNTEM

Bu bölümde; araştırmanın modeli, verilerin elde edildiği evren ve örneklem, verilerin toplaması, veri toplamada kullanılan araçlar, uygulama ve verilerin çözümlenmesinde uygulanan istatistiksel tekniklere ilişkin açıklamalar yapılmıştır.

2.1. Araştırma Modeli

Bu araştırma ilişkisel tarama modelindedir. Tarama modelleri, geçmişte ya da halen var olan bir durumu var olduğu şekliyle betimlemeyi amaçlayan araştırma yaklaşımı olarak ifade edilmiştir. Araştırmaya konu olan olay, birey ya da nesne, kendi koşulları içinde ve olduğu gibi tanımlanmaya çalışmıştır (Karasar, 2009: 77).

2.2. Araştırma Grubu

Araştırmanın evrenini, Ankara'da okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden çocuklar, oluşturmaktadır. Çalışma örneklemini için, Ankara ilinde, sosyo ekonomik düzeyi yüksek bölgede yer alan, 4 yaştan 20 çocuk, 5 yaştan 20 çocuk ve 6 yaştan 20 çocuk seçilmiştir. Sosyo ekonomik düzeyi orta bölgede yer alan 4 yaştan 20 çocuk, 5 yaştan 20 çocuk ve 6 yaştan 20 çocuk seçilmiştir. Sosyoekonomik düzeyi alt bölgede yer alan 4 yaştan 20 çocuk, 5 yaştan 20 çocuk ve 6 yaştan 20 çocuk tesadüfi örneklem yoluyla seçilmiştir.

2.3. Veri Toplama İşlemi

Çalışmalar, Ekim 2010'da başlanmıştır. Okul öncesi kişiler arası problem çözme testi için Dinçer ile görüşülmüş, testin uygulanışı ile ilgili eğitim alınmıştır. Bakış Açısı Alma için Şener ile görüşülmüş, testler için materyaller temin edilmiştir. Örneklem grubu ile çalışmaya başlanmadan önce, farklı 4, 5 ve 6 yaş grubuyla deneme çalışmaları yapılmıştır. Tüm yasal izin işlemleri tamamlandıktan sonra, okullarda idareci ve öğretmenlere ölçekler hakkında bilgiler verilerek çalışmalara başlanmıştır. Uygulayıcı, çocuklara kendini tanıttikten sonra, OKPÇ ve Bakış Açısı Alma Testlerinin uygulanması için, onları tek tek sessiz, ilgilerinin dağılmayacağı bir odaya almış, çalışma sonrasında sınıfa tekrar bırakmıştır. Okul öncesi kişiler arası problem çözme testi, bir uygulayıcı tarafından yardım alınarak tamamlanmıştır. Çalışmalar, Nisan 2011'de sonlandırılmıştır. OKPÇ testi her bir çocukla 20- 30 dakika sürerken, Bakış Açısı Alma testi, 15 dakika sürmüştür.

2.4. Veri Toplama Teknikleri

Bu araştırmada çocukların kişiler arası problem çözme becerilerini ölçmek için Okul Öncesi Kişiler Arası Problem Çözme Testi (OKPÇ) kullanılmıştır (Dinçer, 1995). Çocukların bakış açısı alma becerilerini ölçmek için ise Bakış Açısı Alma Testi uygulanmıştır (Şener, 1996).

2.4.1. Okul Öncesi Kişiler Arası Problem Çözme Testi

Çocukların kişiler arası problem çözme becerilerini ölçmek amacıyla (Dinçer, 1995) tarafından uyarlanan OKPÇ (Okul Öncesi Kişiler Arası Problem Çözme Testi) kullanılmıştır. OKPÇ Testi, okul öncesi çocukların gerçek yaşamdaki kişiler arası problemlerini çözmedeki, bilişsel yeteneklerini ölçmek ve alternatif çözüm düşünmeyi geliştirmek için Shure (1974) tarafından geliştirilmiştir. Test iki bölümden oluşmaktadır. İlk bölüm akranlar arasındaki problemleri tarif eden bir dizi hikayeyi sunmaktadır. Her hikaye bir çocuğun diğer çocuğun sahip olduğu oyuncakla oynamak istediğini ve o oyuncakla oynamak için yollar düşünmesi gerektiğini belirtmektedir. İkinci bölümdeki her hikayede ise, çocuğun annesine ait olan eşyaya bazı zararlar verdiği anlatılmakta ve çocuktan annesinin kızmasını engelleyecek yollar düşünmesi istenmektedir (Dinçer, 1995: 59). Çalışmanın geçerlilik güvenilirlik çalışması Anlık (2004) tarafından yapılmıştır.

2.4.2. Bakış Açısı Alma Testi

Araştırmanın konusuna uygun olarak bakış açısı alma yeteneğinin üç farklı boyutunu ölçmek amacıyla Bakış Açısı Alma Testi (algısal bakış açısı alma testi, bilişsel bakış açısı alma testi, duygusal bakış açısı alma testi) (Şener, 1996) kullanılmıştır.

2.5. Verilerin Analizi

Araştırma sonuçları, S.P.S.S paket programında değerlendirilmiştir. Verilerin analizinde, iki farklı değişken olan OKPÇ ve Bakış Açısı Alma arasındaki ilişkiye, Pearson Korelasyon testi ile incelenmiştir. Çocukların cinsiyet ve kardeş olma durumlarına göre OKPÇ ve Bakış Açısı Alma puanlarına T Testi uygulanmıştır. Çocukların yaş ve sosyo ekonomik düzeylerine göre OKPÇ ve Bakış Açısı Alma puanlarına Tek Faktörlü Varyans Analizi (One Way Anova) ile test edilmiştir.

BULGULAR ve TARTIŞMA

Bu araştırma, okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden 4- 6 yaş çocukların kişiler arası problem çözme becerileri ile bakış açısı alma becerileri arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla yapılmıştır.

Tablo 1: Çocukların Kişiler Arası Problem Çözme Becerileri ile Bakış Açısı Alma Becerileri Arasındaki İlişkinin Pearson Korelasyon Testi Sonuçları

OKPÇ		Algısal Puan	Bilişsel Puan	Duygusal Puan
Toplam Çözüm Puanları	r	,528(**)	,434(**)	,356(**)
	p	,000	,000	,000
Sosyal Çözüm Puanları	r	504(**)	415(**)	396(**)
	p	,000	,000	,000
Sosyal Olmayan Çözüm Puanları	r	270(**)	172(**)	074
	p	,000	,021	,321

Tablo 1’de, çocukların kişiler arası problem çözme toplam puanları ile algısal, duygusal, bilişsel bakış açısı alma puanları arasında orta düzeyde pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğu saptanmıştır ($p < .05$). Çocukların OKPÇ sosyal çözüm puanları ile algısal, bilişsel, duygusal bakış alma puanları arasında orta düzeyde pozitif yönde anlamlı bir ilişki saptanmıştır ($p < .05$). OKPÇ sosyal olmayan çözüm puanları ile algısal ve bilişsel bakış açısı alma puanları arasında düşük ilişki saptanmıştır. Ancak duygusal bakış açısı alma ile anlamlı ilişki bulunmamıştır.

Fitzgerald ve White (2003), araştırmasında bakış açısı kazanma ile saldırgan davranışlar arasında negatif yönde ilişki, bakış açısı kazanma ile olumlu davranışlar arasında pozitif yönde bir ilişki olduğu saptanmıştır. Irwin ve Ambron (1973) çocukların, algısal, bilişsel, duygusal rol alma becerileri ve ahlaki değerleri arasındaki ilişkiyi inceledikleri çalışmanın sonucunda; algısal, duygusal özellikle bilişsel rol alma ile ahlaki değerler arasında anlamlı ilişki bulunmamıştır. Yapılan çalışmalar, empati kuran, bakış açısı alma becerisi olan çocukların, problem çözme becerilerinin de olması yönüyle araştırma bulgularını desteklemektedir.

Karşındaki bireyin bakış açısını alabilenler problem durumlarına da çözümler getirebilmektedir. Bakış açısı alma ve problem çözme sosyal beceriler kapsamında yer almakta ve bireyde aynı önemde gelişmesi gerektiği belirtilmektedir. Okul öncesi eğitim kurumları çocuklara sosyal becerileri kazandırmada önemli bir rol üstlenmektedir (Gülay ve Akman, 2009: 81). Bir başkasının duygularını ve bakış açısını daha iyi anlayan empatik çocuklar, sosyal problem çözmeye, çatışma ve öfke olaylarını azaltmada daha iyi olmaktadır (Strayer ve Robert, 2004: 2). Eisenberg ve Garvey (1981) çatışma çözme yeterliliğinin, bakış açısı alma yeterliliğine bağlı olduğunu ifade etmiştir (Akt: Westlund, 2008: 1528). Günlük yaşamdaki kişilerarası iletişimlerde, algısal, bilişsel ya da duygusal açıdan benmerkezci davranıldığında, çevredeki diğer insanlarla sıcak ilişkiler kuramamanın yanı sıra bir takım iletişim çatışmaları da ortaya çıkabildiği ifade edilmiştir (Dökmen, 2009: 167). Bu bakımdan algısal, bilişsel, duygusal bakış açısı yüksek olan çocukların problem çözme becerilerinin de iyi olduğu sonucu ortaya çıkmaktadır.

Çalışma grubundaki çocukların cinsiyet ve problem çözme ile algısal, bilişsel, duygusal bakış açısı alma puanları arasında farklılık olup olmadığı t testi ile analiz edilmiştir. Analiz sonucunda, çocukların kişiler arası problem çözme puanları, $p=0,77$, $t_{(178)} = -0,293$, ($p > .05$), algısal bakış açısı alma puanları, $p=0,34$, $t_{(178)} = 0,961$ ($p > .05$), bilişsel bakış açısı alma puanları $p=0,90$, $t_{(178)} = 0,116$, ($p > .05$) ve duygusal bakış açısı alma puanları, $p=0,21$, $t_{(178)} = 1,251$, ($p > .05$) ile cinsiyetleri arasında anlamlı ilişki saptanmamıştır.

Anlıak (2004) ve Kargı (2009)’nın, kişiler arası problem çözmeye eğitiminin etkisini incelemek amacıyla yaptıkları çalışmalarında, cinsiyetler arası farklılıklar saptanmamıştır. Bu sonuçlar araştırmanın bulgularını desteklemektedir. Ancak, Gold ve Crombie (1989) 4- 5 yaş kız ve erkek çocuklarda problem çözme yetenekleri ile uyumları arasındaki ilişkiyi belirlemek amacıyla yaptıkları araştırma sonucunda, kız çocukların erkek çocuklardan daha yüksek puan aldıklarını, Anthony (1991) ise 4- 5 yaş çocuklarıyla yaptığı çalışmada erkeklerin daha yüksek puan aldığını bulmuştur (Akt:

Dinçer, 1995). Dinçer ,Güneysu ve Etikan (1997) ise kız çocuklarının erkek çocuklardan daha yüksek puan aldıklarını saptamıştır. Bu çalışmalarda farklı sonuçlar elde edilmesinin nedeni, farklı örneklem grubunda çalışılması olabilir. Zira Huston (1983) problem çözme becerilerinin kültür ve SED den etkilendiğini belirtmiştir (Akt: Şahin, 2000: 452). Bu çalışmada da Tablo 6'da problem çözme becerilerinin SED'den etkilendiği saptanmıştır. Oğuz (2006), Gültekin (2006) ve Akın (2002)'in yaptıkları çalışmalarda, cinsiyete göre algısal bakış açısı alma puanlarında farklılaşma saptanmamıştır. Bu sonuçlar, araştırmanın bulgularını destekler niteliktedir. Ancak, Ünüvar (2006) 4 ve 5 yaş çocuklarıyla yaptığı çalışmada, kızların algısal bakış açısı almada daha yüksek puan aldıklarını ifade etmiştir. Akın (2002) çalışmasında bilişsel bakış açısı alma ile cinsiyetler arasında anlamlı ilişki bulunmadığını ifade etmiştir. Bu çalışma, araştırma bulgusunu desteklemektedir. Ancak, Ünüvar (2006) 4 ve 5 yaş çocuklarıyla yaptığı çalışmada, bilişsel bakış açısı almada erkeklerin daha yüksek puan aldığını belirtmiştir. Akın (2002) çalışmasında duygusal bakış açısı alma için cinsiyetler arası farkın önemsiz olduğunu saptamıştır. Bu çalışma araştırma bulgusunu destekler niteliktedir. Ancak, Kurdek (1975), erkeklerin algısal ve duygusal bakış açısı alma becerilerinin kızlara göre daha yüksek olduğunu ifade etmiştir.

Çocukların OKPÇ ve Bakış Açısı Alma Becerilerine bakıldığında, cinsiyetler arasında farklılıklar görülmemiştir. Bu durumun, okul öncesi dönemde kız- erkek çocukların oyun materyalleri ve oyun ortamlarının hemen hemen aynı olması, aynı çizgi filmlerinin izlenmesi, eğitim ortamlarında eşit koşullarda olmalarından ve birbirlerini gözlemlemelerinden kaynaklandığı düşünülmektedir.

Pellegrini ve Perlmutter, (1988) Caplan et al., (1991) Maccoby (1996), Ljungberg et al (2005) Tulviste ve Koor, (2005)'e göre, çatışmanın içeriğini cinsiyete özel oyun yolları ve oyuncak seçimleri belirlemekte ve bunlar çatışmanın ilerleyişini etkilemektedir (Akt: Westlund, 2008: 1529). Okul öncesi dönemde çocuklar, her iki cinsiyetteki yaşlılarıyla oyun oynamaktadırlar (Aral, Baran, 2011: 205). Okul ortamında her çocuğun davranışı eşit şartlarda desteklenmektedir (Gülây ve Akman, 2009: 81).

Çalışma grubundaki çocukların kardeşi olma durumu ve problem çözme ile algısal, bilişsel, duygusal bakış açısı alma puanları arasında farklılık olup olmadığı t testi ile analiz edilmiştir. Analiz sonucunda, çocukların kişiler arası problem çözme puanları, $p=0,93$, $t_{(178)}= 0,090$, ($p>.05$), algısal bakış açısı alma puanları, $p=0,56$, $t_{(178)}= -0,582$ ($p>.05$), bilişsel bakış açısı alma puanları $p=0,31$, $t_{(178)}= -1,012$, ($p>.05$) ve duygusal bakış açısı alma puanları, $p=0,27$, $t_{(178)}= 1,107$, ($p>.05$) ile kardeşi olma durumları arasında anlamlı ilişki saptanmamıştır.

Dinçer (1995), Anlıak (2004), kişiler arası problem çözümede, eğitimin etkisini incelediği deneysel çalışmasında, hem deney hem de kontrol grubu çocuklarının akran çözüm puanlarının onların kardeşi olma durumu ile ilişkili olmadığı sonucuna varmıştır. Dinçer, Güneysu ve Etikan (1997) yaptıkları çalışmada, çocukların problem durumuna getirdikleri çözüm sayısının kardeşi olma durumuna göre değişmediği sonucuna varmıştır. Bu sonuçlar araştırma bulgularını desteklemektedir.

Oğuz (2006), çalışmasında kardeşi olma durumuna göre bakış açısı alma puanlarında farklılaşma saptanmamıştır. Erdoğan (2009) in altı yaş çocuklarının bakış açısı alma becerileri ile matematik becerileri arasındaki ilişkiyi incelediği çalışmasında, kardeş sayısı, duygusal yüz ifadelerini tanıma becerileri üzerinde etkili olmadığı saptanmıştır. Bu çalışmalar araştırma bulgularını destekler niteliktedir.

Çocukların kardeşi olma durumu göre, OKPÇ ve bakış açısı alma becerilerinde farklılaşma görülmemiştir. Çocukların okul öncesi dönemde benmerkezci olduğu literatürde belirtilmiştir (Piaget, 2004: 32). Tek çocuk olanların kendi akranlarıyla zaman geçirme fırsatı az olabilir. Ancak çalışma grubundaki çocukların okul öncesi eğitim kurumlarında bulunmaları nedeniyle akranlarıyla paylaşım fırsatını elde etmiş olabilir.

Okul öncesi dönemde sosyal becerilerin kazanılmasında, aile- çocuk, çocuk- çocuk ilişkileri, oyun becerileri ve okul öncesi eğitim kurumları özel bir öneme sahip olmaktadır. Sosyal yeterliliğin kazanılmasında akranlarla sağlanan etkili iletişimin önemli payı olduğu ifade edilmiştir (Gülay ve Akman, 2009: 75). Bu durum kardeşi olan ve olmayan çocukların problem çözme puanları, algısal, bilişsel ve duygusal bakış açısı alma puanlarının birbirine yakın olmasına neden olabilir.

Tablo 2: Çocukların Kişiler Arası Problem Çözme Becerileri ile Yaşları Arasındaki İlişki İçin Tek Faktörlü Varyans Analizi Testi Sonuçları

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	p	Anlamlı Fark
Gruplararası	267,233	2	133,617	17,931	,000*	4-5, 4-6
Gruplar içi	1318,967	177	7,452			
Toplam	1586,200	179				

Tablo 2’de; analiz sonuçları, okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden 4- 6 yaş çocuklarının kişiler arası problem çözme testinden aldıkları toplam puanın yaşa göre anlamlı bir fark olduğunu göstermektedir. $F_{(2, 177)} = 17,931$, ($p < .05$). Birimler arası farkın hangi gruplar arasında olduğunu bulmak amacıyla yapılan Scheffe testinin sonuçlarına göre 4 yaşın puanlarının ($\bar{X}=6,05$), 5 yaşta ($\bar{X}=7,62$) ve 6 yaşta ($\bar{X}=9,03$) yer alan çocukların puanlarına göre daha düşük olduğu belirlenmiştir. Dinçer, Güneysu ve Etikan (1997) yaptıkları çalışmada 66- 78 aylık çocukların daha küçük çocuklara göre yüksek puan aldıklarını ifade etmişlerdir. Bu çalışma, araştırma bulgularını destekler niteliktedir.

Tablo 3: Çocukların Algısal Bakış Açısı Alma Becerileri ile Yaşları Arasındaki İlişki İçin Tek Faktörlü Varyans Analizi Sonuçları

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	p	Anlamlı Fark
Gruplararası	34,533	2	17,267	43,494	,000*	4-5, 4-6
Gruplar içi	70,267	177	0,397			
Toplam	104,800	179				

Tablo 3’de; analiz sonuçları, okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden 4- 6 yaş çocuklarının algısal bakış açısı alma testinden aldıkları puanın yaşa göre anlamlı bir fark olduğunu göstermektedir $F_{(2, 177)} = 43,494$, ($p < .05$). Birimler arası farkın hangi gruplar arasında olduğunu bulmak amacıyla yapılan Scheffe testinin sonuçlarına göre 4 yaşın puanlarının ($\bar{X}=2,87$), 5 yaşta ($\bar{X}=3,63$) ve 6 yaşta ($\bar{X}=3,90$) yer alan çocukların puanlarına göre daha düşük olduğu belirlenmiştir. Flavel (1976), 3 yaşındaki çocukların objeleri başkalarının gördüğü gibi göremediklerini, Pillow (1989) ile Pratt ve Bryant (1990) ise basit durumlarda 3 yaşındaki çocukların başkalarının görmediği gizli bir obje hakkındaki bilgilerin başkaları ile paylaşmadıklarını ifade etmiştir (Akt: Pillow, Weed, 1997: 366). Justice ve Beard (1982) normal çocuklar ile özel gereksinimli çocukların algısal, duygusal, bilişsel bakış açısı alma becerilerini ölçtüğü çalışmada, Kurdek, Rodgon (1975) yaptıkları çalışmada yaş arttıkça bakış açısı alma puanlarında da artış olduğunu saptamıştır. Yapılan çalışmalar araştırmanın sonucunu destekler niteliktedir. Ünüvar (2006), çalışmasında, 4- 5 yaş çocukların bakış açısı alma becerilerini karşılaştırdığında, yaşlar ve aldıkları puanlar arasında önemli fark olmadığını bulmuştur.

Tablo 4: Çocukların Bilişsel Bakış Açısı Alma Becerileri ile Yaşları Arasındaki İlişki İçin Tek Faktörlü Varyans Analizi Testi Sonuçları

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	p	Anlamlı Fark
Gruplararası	35,378	2	17,689	18,042	,000*	4-5, 4-6
Gruplar içi	173,533	177	0,980			
Toplam	208,911	179				

Tablo 4’de; analiz sonuçları, okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden 4- 6 yaş çocuklarının bilişsel bakış açısı alma testinden aldıkları puanın yaşa göre anlamlı bir fark olduğunu göstermektedir. $F_{(2, 177)} = 18,042$, ($p < .05$). Birimler arası farkın hangi gruplar arasında olduğunu bulmak amacıyla yapılan Scheffe testinin sonuçlarına göre 4 yaşın puanlarının ($\bar{X} = 0,30$), 5 yaşta ($\bar{X} = 1,17$) ve 6 yaşta ($\bar{X} = 1,30$) yer alan çocukların puanlarına göre daha düşük olduğu belirlenmiştir.

Irwin ve Ambron (1973) çalışmalarında, çocukların, algısal, bilişsel, duygusal rol alma becerileri ve ahlaki değerleri arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Anaokulundan 34 çocuk ve 2.sınıftan 38 çocuk ile çalışmıştır. Sonuçta, çocuklardan 7 yaşında olanlar, 5 yaşında olanlara göre daha yüksek puan almıştır. Bu çalışma araştırma bulgularını desteklemektedir.

Tablo 5: Çocukların Duygusal Bakış Açısı Alma Becerileri ile Yaşları Arasındaki İlişki İçin Tek Faktörlü Varyans Analizi Testi Sonuçları

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	p	Anlamlı Fark
Gruplararası	2,500	2	1,250	3,239	,042*	6-4, 6-5
Gruplar içi	68,300	177	0,386			
Toplam	70,800	179				

Tablo 5’de; analiz sonuçları, analiz sonuçları, okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden 4- 6 yaş çocuklarının duygusal bakış açısı alma testinden aldıkları puanın yaşa göre anlamlı bir fark olduğunu göstermektedir. $F_{(2, 177)} = 3,239$, ($p < .05$). Birimler arası farkın hangi gruplar arasında olduğunu bulmak amacıyla yapılan LSD testi sonucuna göre, 6 yaş çocuklarının puanlarının ($\bar{X} = 3,30$), 4 yaş ($\bar{X} = 3,05$) ve 5 yaşta ($\bar{X} = 3,05$) yer alan çocuklara göre istatistiksel açıdan anlamlı olarak daha yüksek olduğu belirlenmiştir.

Çocukların yaşları arttıkça problem çözme ve bakış açısı alma becerisinin arttığı görülmüştür. Bu durum yaş ilerledikçe çocukların çevrelerinin genişlemesi, deneyimlerin artması ve düşünme becerilerinin gelişmesi ile ilişkilendirilebilir. Çocukların ben merkezlikten uzaklaşıp karşısındakinin bakış açısını alıp daha empatik olduğu yorumu getirilebilir. Çalışmalar sırasında küçük çocukların daha çabuk ve birbirini tekrarlayan çözümler getirdikleri saptanmıştır. Bu durumun, daha küçük çocuklarda dikkat sürelerinin kısa olmasından kaynaklandığı düşünülmektedir.

Çocukların yaşları büyüdükçe bilişsel, ahlaki ve dil gelişimlerinde ilerleme görülürken bir yandan da sosyal davranışları gelişmektedir. Çocuklar yaşları büyüdükçe diğer insanlarla karşılaşmakta ve onlarla etkileşim kurmaktadır. Çocukların yaşla birlikte çevreleri genişlemekte ve bunun sonucunda etkileşimleri, deneyimleri, bilgileri artmaktadır. Sosyal çevreyi, toplumu daha çok tanıma fırsatına sahip oldukları için diğer insanları daha iyi tanıyacakları, onların duygularına, düşüncelerine daha duyarlı olacakları ve toplumsal kurallarla ilgili bilgileri ve farkındalıkları artacağı ifade edilmiştir (Gülay, Akman, 2009: 80).

Tablo 6: Çocukların Kişiler Arası Problem Çözme Becerileri ile Sosyo Ekonomik Düzeyleri Arasındaki İlişki İçin Tek Faktörlü Varyans Analizi Testi Sonuçları

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	p	Anlamlı Fark
Gruplar arası	205,433	2	102,717	13,167	,000*	Orta- alt, Orta-üst
Gruplar içi	1380,767	177	7,801			
Toplam	1586,200	179				

Tablo 6’da; analiz sonuçları, okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden 4- 6 yaş çocuklarının kişiler arası problem çözme testinden, aldıkları toplam çözüm puanının sosyo ekonomik düzeyine göre

anlamli bir fark olduğunu göstermektedir. $F_{(2, 177)} = 13,167$, ($p < .05$). Birimler arası farkın hangi gruplar arasında olduğunu bulmak amacıyla yapılan Scheffe testinin sonuçlarına göre orta sosyo ekonomik düzeyde yer alan çocukların puanlarının ($\bar{X} = 8,87$), alt ($\bar{X} = 6,25$) ve üst ($\bar{X} = 7,58$) grupta yer alan çocukların puanlarına göre daha yüksek olduğu belirlenmiştir.

Tablo 7: Çocukların Algısal Bakış Açısı Alma Becerileri ile Sosyo Ekonomik Düzeyleri Arasındaki İlişki İçin Tek Faktörlü Varyans Analizi Testi Sonuçları

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	p	Anlamlı Fark
Gruplararası	3,633	2	1,817	3,178	0,044*	Orta- alt, Orta-üst
Gruplar içi	101,167	177	0,572			
Toplam	104,800	179				

Tablo 7’de; analiz sonuçları, okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden 4- 6 yaş çocuklarının algısal bakış açısı alma testinden aldıkları puanın SED göre anlamlı bir fark olduğunu göstermektedir. $F(2, 177) = 3,178$ ($p < .05$). Birimler arası farkın hangi gruplar arasında olduğunu bulmak amacıyla yapılan LSD testine göre orta sosyo ekonomik düzeyde yer alan çocukların puanlarının ($\bar{X} = 3,67$), alt ($\bar{X} = 3,38$) ve üst ($\bar{X} = 3,35$) grupta yer alan çocukların puanlarına göre istatistiksel açıdan anlamlı olarak daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Gültekin (2006) ve Akın (2002) çalışmasında SED ile algısal bakış açısı puanları arasında anlamlı ilişki görülmemiştir. Bu sonuç araştırmanın bulgularını desteklemektedir.

Tablo 8: Çocukların Bilişsel Bakış Açısı Alma Becerileri ile Sosyo Ekonomik Düzeyleri Arasındaki İlişki İçin Tek Faktörlü Varyans Analizi Testi Sonuçları

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	p	Anlamlı Fark
Gruplar arası	33,211	2	16,606	16,728	,000*	Orta- alt Orta -üst
Gruplar içi	175,700	177	0,993			
Toplam	208,911	179				

Tablo 8’de; analiz sonuçları, okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden 4- 6 yaş çocuklarının bilişsel bakış açısı alma testinden aldıkları puanın SED göre anlamlı bir fark olduğunu göstermektedir. $F_{(2, 177)} = 16,728$, ($p < .05$). Birimler arası farkın hangi gruplar arasında olduğunu bulmak amacıyla yapılan Scheffe testinin sonuçlarına göre orta sosyo ekonomik düzeyde yer alan çocukların puanlarının ($\bar{X} = 1,51$), alt ($\bar{X} = 0,52$) ve üst ($\bar{X} = 0,73$) grupta yer alan çocukların puanlarına göre daha yüksek olduğu belirlenmiştir.

Akın (2002), bilişsel bakış açısı alma becerisinin çocukların SED durumuna göre değiştirdiğini belirtmiştir. Bu çalışma, araştırma bulgusunu desteklemektedir. Bireyin içinde bulunduğu sosyal ve ekonomik durumun kişinin gelişimini ve davranışlarını etkilediği bilinmektedir (Bacanlı, 2011: 118). Çocukların sosyo ekonomik düzeylerine bakıldığında orta sosyo ekonomik çevreden gelen çocukların, OKPÇ ve bakış açısı alma puanlarının daha yüksek olduğu görülmüştür. Alt sosyo- ekonomik düzeyde yer alan çocukların imkanlarının yetersiz olduğu, üst grupta yer alan çocukların imkanlarının çok fazla olduğu ve çoğunlukla tüm istekleri karşılandığı söylenebilir. Bu durumda da herhangi bir şeyi elde etmek için çok çaba harcamayacakları ve deneyimleri olmadığı için problem durumlarına da çözüm üretmede seçenek bulamayacakları söylenebilir. Sosyo- ekonomik düzeyi orta grup olan çocuklar, daha dengeli imkanlara ve aile yaklaşımlarına sahip olabilirler.

Tablo 9: Çocukların Duygusal Bakış Açısı Alma Becerileri ile Sosyo Ekonomik Düzeyleri Arasındaki İlişki İçin Tek Faktörlü Varyans Analizi Testi Sonuçları

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	p
Gruplararası	0,633	2	0,317	0,799	0,451
Gruplarıçi	70,167	177	0,396		
Toplam	70,800	179			

Tablo 9’da; analiz sonuçları, okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden 4- 6 yaş çocuklarının duygusal bakış açısı alma testinden aldıkları puanın SED göre anlamlı bir fark olmadığını göstermektedir $F_{(2, 177)}=0,799$, ($p>.05$). Akın (2002), çocukların duygusal bakış açısı alma becerileri ile SED arasında anlamlı ilişki olmadığı sonucuna varmıştır. Bu sonuç, araştırma bulgusunu desteklemektedir. Çocukların duygusal bakış açısı alma becerilerinin sosyo ekonomik düzeye göre farklılaşmamasının nedeni, duyguların evrensel olması, her yerde, her koşulda, herkes tarafından yaşanıyor olması ve çocukların her an duygularla iç içe olması olabilir. Çocuklar duygulara çok küçük yaşta karşılaşırlar. Bu nedenle çocukların hepsi duygularını ifade edemese de duyguları, tanıyabileceği ve tanımlayabileceği söylenebilir.

SONUÇ ve ÖNERİLER

Araştırmanın sonucunda, çocukların kişilerarası problem çözme becerileri ile bakış açısı alma becerileri arasındaki ilişkiye pearson korelasyon testi ile incelenmiş, orta düzeyde anlamlı bir ilişki bulunmuştur. OKPÇ sosyal çözüm önerileri ile algısal, bilişsel, duygusal bakış açısı alma puanları arasında orta düzeyde pozitif yönde anlamlı bir ilişki saptanmıştır ($p<.05$). OKPÇ sosyal olmayan çözüm önerileri puanları ile algısal ve bilişsel bakış açısı alma puanları arasında düşük ilişki saptanmıştır ancak duygusal bakış açısı puanları ile anlamlı ilişki saptanmamıştır. Bu araştırmanın sonunda, çocukların Kişiler Arası Problem Çözme Becerileri ve Bakış Açısı Alma Becerileri ile cinsiyetleri ve kardeşi olma durumları arasında anlamlı ilişki olmadığı sonucuna varılmıştır. Çocukların yaşı arttıkça OKPÇ ve Bakış Açısı Alma becerilerinin de arttığı görülmüştür. Orta sosyo ekonomik düzeyden gelen çocuklarda OKPÇ ve Algısal ve Bilişsel Bakış Açısı Alma becerilerinin alt ve üst gruba göre yüksek olduğu görülmüştür. Ancak duygusal bakış açısı alma becerileri ile SED arasında anlamlı ilişki saptanmamıştır. Okulöncesi eğitim kurumlarına devam etmenin bu becerileri çocuklara kazandırdığı düşünülmektedir. Ancak çocukların hem kişiler arası problem çözme hem de empati ve bakış açısı alma da beklenen düzeyde başarı gösterebilmeleri için OKPÇ Eğitimi almaları gerektiği ortaya çıkmıştır.

Araştırmada, cinsiyet, kardeşi olma durumu, yaş ve SED değişken olarak alınmıştır. Bundan sonraki yapılacak çalışmalarda anne- baba eğitim durumu değişkeni ile çalışılması önerilmektedir. Araştırma Ankara İli merkez ilçelerinde yapılmıştır. Araştırmacılara merkeze uzak ilçeler ve kırsal kesimde de benzer çalışmayı yapmaları önerilmektedir. Araştırmada, okul öncesi kişiler arası problem çözme ve bakış açısı alma becerileri ilişkilendirilmiştir. Araştırmacılara, ölçekleri ayrı ayrı gelişim alanları ile ilişkilendiren çalışmalar yapmaları önerilmektedir. Araştırmada yetişkinlere yönelik kriter yer almamıştır. Araştırmacılara, annelerin, babaların ya da öğretmenlerin empatik becerilerinin, çocukların empatik becerileri ile ilişkisine yönelik çalışmalar yapmaları önerilmektedir. Araştırma örnekleminde yer alan çocuklar okullarda tam gün eğitim almaktadır. Araştırmacılara, okul öncesi eğitimi almayan çocuklarla, okul öncesi eğitimi alan aynı zamanda OKPÇ Eğitimi katılan çocuklarla çalışma yapması önerilmektedir. Okul Öncesi Kişiler Arası Problem Çözme Eğitimi, lisans programlarında ders olarak verilmeli, öğretmenlerin bu eğitimi alarak göreve başlamaları sağlanmalıdır. Hizmet içi eğitim programlarında, OKPÇ Eğitim yaygınlaştırılmalı, öğretmenlerin bu

teknîği sınıfta kullanması sağlanmalıdır. Çizgi Film, dizi, film gibi televizyon programlarında problem çözmede yol gösterecek diyaloglara yer verilmez. Eğitimci ve idareciler, kendi ilişkilerinde, iletişimlerinde, bu teknikleri kullanarak onlara model olmalıdırlar. Okulöncesi kişilerarası problem çözme eğitiminin, çocuklarda empati ve bakış açısının kazanılmasını sağlayacağı düşünülmektedir. Eğitimciler sınıflarda OKPÇ Eğitimine mümkün olduğunca erken başlamalı, çocukların empati kurabilme, bakış açısı alabilme ve problem çözebilmesini sağlayacak hikaye oluşturma, drama, vb. etkinliklere yer vermelidir. Günlük yaşamlarında çocuklarına, problem durumları yaratmalı ve onlara sadece çözüm sürecinde sadece yol göstermelidirler. Eğitimciler çocuk adına düşünmemeli onun adına karar vermemelidirler. Onların sorduğu sorulara direkt cevap vermek yerine, onun düşünmesini sağlamalıdırlar.

KAYNAKLAR

- Akın, Y. (2002). *Altı yaş grubu çocuklarında başkasının bakış açısı alma yetisi üzerinde eğitici drama programının ve aile tutumlarının etkisinin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi, İstanbul
- Anlıak, Ş. (2004). *Farklı eğitim yaklaşımları uygulayan okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden çocukların kişiler arası problem çözme becerilerinin değerlendirilmesi*. Doktora Tezi. Ege üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Aral, N.ve Baran, G. (2011). *Çocuk gelişimi*. İstanbul: Ya-Pa.
- Bacanlı, H. (2011). *Eğitim psikolojisi*. Asal Yayınları
- Binbaşıoğlu, C. (1990). *Gelişim psikolojisi. Gelişim süreçleri ve eğitim ilkeleri*. (5 basım). Ankara.
- Çetin, F., Bilbay, A. ve Kaymak, D. (2002). *Çocuklarda sosyal beceriler*. (2. Baskı) . İstanbul: Epsilon Yayıncılık.
- David, M. K., Murphy, C. B., Nylor, M.J and Stonecipher M. K., (2004). The effect of conflict role and intensity on preschoolers' expectations about peer conflict. *International journal of Behaviol Development*, 28 (6), 508- 517
- Dinçer, Ç. (1995). *Anaokuluna devam eden 5 yaş grubu çocuklarına kişiler arası problem çözme becerilerinin kazandırılmasında eğitimin etkisinin incelenmesi*. Doktora Tezi. Hacettepe Üniversitesi. Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Dinçer, Ç. ve Güneysu, S. (1997). Examining the effect of problem- solving training on the acquisition of imterpersonal problem solving skills by 5- year- old children in Turkey. *International Journal of Early Years Education*, 5 (1) 37- 46.
- Dinçer, Ç., Güneysu, S.ve Etikan, İ. (28-29-30 Mayıs 1997). 54- 78 aylık çocukların kişiler arası problemlere getirdikleri çözümleri etkileyen faktörler. *1.Ulusal Çocuk Gelişim Kongresi*
- Dixion, A. J.and F. Moore, C. (1990). The development of perspective taking: understanding differences in information and weighting. *Child Development*, 61, 1502- 1513
- Dökmen, Ü. (1987). Empati kurma becerisi ile sosyometrik statü arasındaki ilişki. *Ankara Üniversitesi Eğitimi Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 20 (1-2), 183- 200.
- Dökmen, Ü. (2009). *Sanatta ve günlük yaşamda iletişim çatışmaları ve empati*. İstanbul, (41. Basım). Sistem Yayıncılık
- Elkin, F. (1995). *Çocuk ve toplum. Çocuğun toplumsallaşması* (Çev: N. Güngör). Ankara: Gündoğan Yayınları.
- Erdoğan, S. (2009, 1- 3 Ekim). 6 yaş grubu çocuklarının bakış açısı alma becerileri ile matematik becerileri arasındaki ilişki. *18.bilim kurultayında sunuldu*.
- Fitzgerald, D. P and Koren, J. W (2003). Linking children's social words: perspective- taking in parent-child and peer contexts. *Social Behavior and Pesonality* (31) 5, 509- 522.
- Flavel, H. J., Omanson, C. R and Latham, C. (1976). *Solving apatial perspective taking problems by rule vs. computation: A developmental study*. US Department Health, Education Welfare National Institute Of Education

- Flem, A., Thygesen, R., Valas, H., and Magnes, E. (1998). Short Report. A social skills intervention programme for kindergarten children at risk of developing behavioural problems. *European Journal of Special Needs Education*, 13 (2) 208- 215.
- Gander, J.M., and Gardiner, W.H. (2004). *Çocuk ve ergen gelişimi*. (Çev. Ali Dönmez, Nermin Çelen, Bekir Onur). (5.basım). Ankara: İmge dağıtım.
- Gövsa, İ.A (1998). *Çocuk psikolojisi*. İstanbul: Hayat Yayıncılık
- Gülây, H. ve Akman, B. (2009). *Okul öncesi dönemde sosyal beceriler*. Ankara: Pegem Yayıncılık
- Gültekin, A. (2006). *Anaokuluna devam eden 6 yaşındaki çocukların başkalarının bakış açısı alma becerileri ile özsaygı düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi. Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Hinnant, J. B. and O'Brien, M. (2007). Cognitive and emotional control and perspective taking and their relations to empathy in 5-year-old children. *The Journal of Genetic Psychology*, 168 (3), 301- 322
- Irwin, M.and Ambron, S. R. (1973). *Moral judgment role taking in children ages three to seven*. Teachers College, Columbia University, Philadelphia, Pennsylvania.
- Jenkins S., Rıtblatt S., Jeffrey S.and McDonald (2008). Conflict resolution among early childhood educators. *Conflict Resolution Quarterly* 25 (4), 429- 449.
- Justice, E.M.and Beard, R. I (1982). *The development of perspective- taking skills in normal and learning disabled children: do you see what I see*. Psychological Association, New Orleans, March
- Karasar, N. (2009). *Bilimsel araştırma yöntemi* (19. Basım). Ankara: Nobel
- Kargı, E. (2009). *Bilişsel yaklaşıma dayalı kişiler arası sorun çözme becerileri kazandırma (BSÇ) programının etkililiği: okul öncesi dönem çocukları üzerinde bir araştırma*. Doktora Tezi. Ankara Üniversitesi. Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Kurdek, L. A.and Rodgon, M. M (1975). Perceptual, cognitive and affective perspective taking in kindergarten through sixth- grade children. *Development Psychology*, 11 (5), 643- 650.
- Kurdek, L. A.(1975). Perceptual, cognitive, and affective perspective taking and empathy in kindergarten through third- grade children. Chicago.
- Oğuz, V. (2006). *Altı yaş grubundaki çocukların bakış açısı alma becerileri ile anne babalarının empatik becerilerinin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi. Sağlık Bilimleri Enstitüsü. Ankara.
- Omdhal B. L. (1995). *Cognitive appraisal emotion and empathy*. Lawrence Erlbaum Associates, Publishers Mahwah, New Jersey
- Piaget, J. (2004). *Çocukta zihinsel gelişim* (Çev: H. Portakal). İstanbul: Cem Yayınevi.
- Pillow H. P.and Weed, S. (1997). Preschool children's use of information about age and perceptual to infer another person's knowledge. *Journal of Geenetec Psychology*, 158 (3) 365- 376.
- Roset, C. J, Pellegrini A. D, Dupuis D. N. Bohn C. M., Hickey M. C., Hilk C. L.and and Peshkam A. (2008). Teacher intervention and U.S. preschoolers' natural conflict resolution after aggressive compation. *Behaviour* 145, 1601- 1626.
- Sandy, S. V. and Boardman, S. K. (2000). The peaceful kids conflict resolution program. *The International Journal of Conflict Management*, 11(4), 337- 357.
- Strayer, J. and Roberts, W. (2004). Empathy and observed anger and aggression in five years old. *Social Development* 13 (1), 1-13.
- Şahin, F.(2000). *Okul öncesinde fen bilgisi öğretimi ve aktivite örnekleri*. İstanbul: Ya-Pa Yayınları.
- Şahin, Z. (2000). Çocukların psiko sosyal temelli problem çözme becerilerinin çeşitli değişkenler açısından karşılaştırmalı olarak incelenmesi. *Selçuk Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* (6), 451- 470.
- Şener, T. (1996). *4-5 yaş anaokulu çocuklarında dramatik oyunun ve inşa oyununun bakış açısı alma becerisine etkisi*. Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Thornberg R. (2006). University of linköping, sweden the situated nature of preschool children's conflict strategies. *Educational psychology* 26 (1),109- 126.
- Trommsdorff, G. and Friedlmeier, W. (1999). Motivational conflict and prosocial behaviour of kindergarten children. *Journal of Behavioral Development*, 23 (2), 413- 429.

- Ünüvar, G. (2006). *Okulöncesi eğitim kurumlarına devam eden 4- 5 yaş çocuklarında zenginleştirilmiş Türkçe dil etkinliklerinin bakış açısı alma becerisine ve ifade edici dil düzeylerine etkisinin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Selçuk Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Vaish, A., Carpenter, M. and Tomasello, M. (2009). Sympathy through affective perspective taking and its relation to prosocial behavior in toddlers. *Development Psychology* 45 (2), 534-543.
- Westlund, K., Horowitz L. , Jansson, L., Ljungberg, T., Brill, K. NV, Leiden (2008). Age effects and gender differences on post conflict reconciliation in preschool children. *Behaviour* 145, 1525- 1556. (www.brill.n/beh) adresinden 15.04.2012 tarihinde alınmıştır.
- Yavuzer, H. (1993). *Çocuk psikolojisi*. İstanbul, Remzi Kitapevi, 4.basım
- Yazgan İnanç, B., Bilgin, M. Kılıç ve Atıcı, M. (2005). *Gelişim psikolojisi. Çocuk ve ergen gelişimi*. Adana: Nobel. 2. Basım